

การวิเคราะห์ของกรีนพีซ แหล่งกำเนิดของไนโตรเจนไดออกไซด์ในประเทศไทยจากข้อมูลดาวเทียม สิงหาคม 2562

วิกฤติมลพิษทางอากาศและบทบาทของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์

มลพิษทางอากาศคือวิกฤติด้านสาธารณสุขระดับโลก ร้อยละ 95 ของคนทั่วโลกหายใจเอาอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเข้าไปและส่งผลให้มีการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรนับล้านคน

ข้อมูลดาวเทียมที่มีรายละเอียดชนิดไม่เคยมีมาก่อนนี้จัดทำขึ้นโดยดาวเทียมดวงใหม่ขององค์การอวกาศแห่งสหภาพยุโรป(the European Space Agency) และวิเคราะห์โดยกรีนพีซได้เปิดเผยให้เห็นถึงพื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดหลักของไนโตรเจนไดออกไซด์ในประเทศไทย

โดยทั่วไป ไนโตรเจนไดออกไซด์(NO₂) และออกไซด์ของไนโตรเจน(NO_x)¹ สารมลพิษทางอากาศที่เป็นอันตรายนี้เป็นสาเหตุของโรคทางเดินหายใจและความเสียหายต่อปอดหากรับเข้าไปแบบเฉียบพลัน และเพิ่มความเสี่ยงของการเป็นโรคเรื้อรังหากรับเข้าไปในระยะยาว

การรับเอาก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในระยะยาว(Long-term exposure) สัมพันธ์กับอัตราการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรที่เกิดขึ้นทั่วโลก² ในสหภาพยุโรป การรับเอาไนโตรเจนไดออกไซด์(NO₂) เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร 75,000 คนต่อปี³ ในจีน มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นโดยระบุว่า ผลจากการสัมผัส NO₂ นำไปสู่การเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของการเสียชีวิตจากโรคทางเดินหายใจและโรคหัวใจ^{4 5 6}

นอกจากนี้ NO₂ และ NO_x ในบรรยากาศนำไปสู่การก่อตัวของ PM_{2.5} และโอโซน ซึ่งเป็นมลพิษทางอากาศที่มีบทบาทสำคัญต่อผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนทั่วโลก⁷

ดาวเทียม Sentinel 5P

เครื่องมือวัด TROPOMI บนดาวเทียม Sentinel 5P ขององค์การอวกาศแห่งยุโรป (the European Space Agency) ได้ทำให้เรามีข้อมูลรายละเอียดและถูกต้องอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนของระดับไนโตรเจนไดออกไซด์ในบรรยากาศนับตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2561 เป็นต้นมา⁸ ดาวเทียม Sentinel 5P มีวงโคจรผ่านทุกๆ จุดของผิวโลกวันละครั้ง ในช่วงเที่ยงวันตามเวลาท้องถิ่น ด้วยเทคโนโลยีดาวเทียมใหม่ ผู้ก่อมลพิษ(ทางอากาศ)ไม่อาจที่จะหลบ

1 หมายถึง NO_x เป็นชื่อทั่วไปของไนโตรเจนออกไซด์ทั้งหมด รวมถึงก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์(NO₂)และไนโตรเจนมอนอกไซด์(NO)

2 https://journals.lww.com/epidem/Fulltext/2018/07000/Long_term_Concentrations_of_Nitrogen_Dioxide_and.2.aspx

3 <https://www.eea.europa.eu/highlights/improving-air-quality-in-european/premature-deaths-2014>

4 <https://www.nature.com/articles/srep38328>

5 <https://www.nature.com/articles/jes201621#ref2>

6 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5486332/>

7 <https://www.who.int/airpollution/ambient/pollutants/en/>

8 <https://earth.esa.int/web/guest/missions/esa-eo-missions/sentinel-5p>

ซ่อนได้ เรามีความสามารถที่ไม่เคยมีมาก่อนในการชี้เป้าแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศที่ทำให้คุณภาพอากาศเลวร้ายและทำลายสุขภาพประชาชน ถึงแม้ว่า หน่วยงานกำกับดูแลจะไม่ทำหน้าที่ของตนก็ตาม

เปิดเผยแหล่งกำเนิดของมลพิษทางอากาศ

การที่ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์มีระดับสูงสุดอยู่ในบริเวณแหล่งกำเนิดหลัก ค่าเฉลี่ยของระดับไนโตรเจนไดออกไซด์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งช่วยให้เราสามารถระบุแหล่งกำเนิดที่ใหญ่ที่สุดของการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์

ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ก่อตัวเมื่อมีการเผาไหม้เชื้อเพลิง ในอุณหภูมิสูงหรือถ้าหากเชื้อเพลิงนั้นมีไนโตรเจน การเผาไหม้ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติและชีวมวลต่างก็มีส่วน ในการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ เราใช้ EDGAR ซึ่งเป็นฐานข้อมูลการปล่อยมลพิษทางอากาศ ในระดับโลกเพื่ออ้างอิงถึงแหล่งกำเนิดในพื้นที่ต่างๆ⁹

ผลของการวิเคราะห์นี้ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2561 จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2562 แนวโน้มค่าเฉลี่ยรายปีหรือมากกว่านั้นอาจมีความแตกต่างเล็กน้อยจากค่าเฉลี่ยรายเดือน เช่น แบบแผนอากาศอาจเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลต่างๆ ในขณะที่ความเข้มข้นของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์อาจเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูหนาว จุดพื้นที่ของการปล่อยก๊าซมาจากฐานข้อมูล EDGAR¹⁰ ซึ่งมีแผนที่แสดงแหล่งกำเนิดซึ่งผ่านการตรวจสอบในเบื้องต้นแล้ว อย่างไรก็ตาม อาจมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นบ้างระหว่างฐานข้อมูลที่มีอยู่และสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่

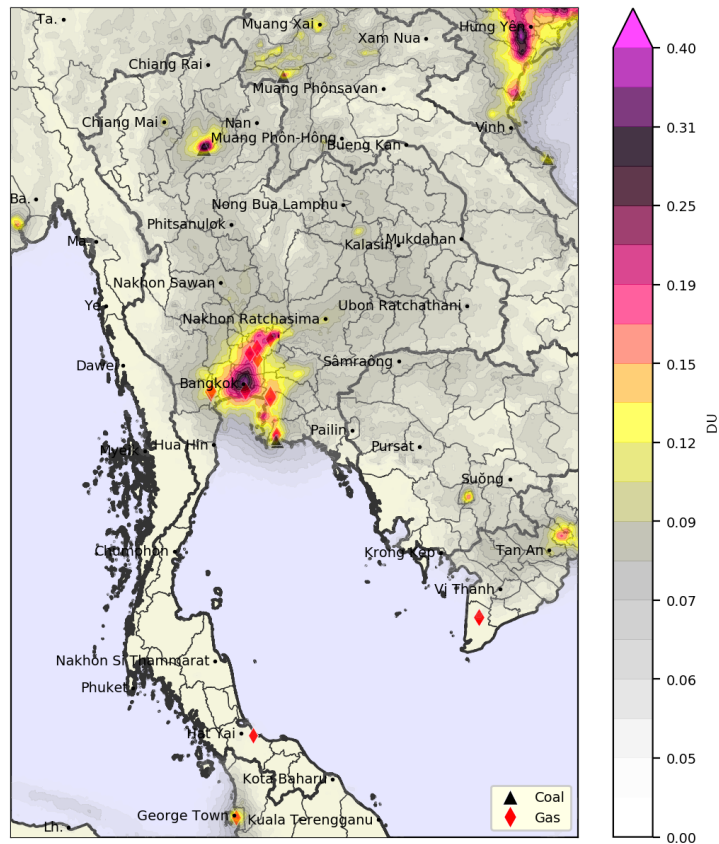
นอกจากนี้ ข้อมูลจากดาวเทียม Sentinel จะวัดปริมาณ NO₂ ตลอดความสูงของชั้นบรรยากาศโทรโปสเฟียร์ (ตั้งแต่ระดับพื้นผิวดินสูงขึ้นไปราว 10 กิโลเมตร) นั้นหมายถึงว่า แม้ว่าก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ส่วนใหญ่จะพบใกล้พื้นผิวดิน ความเข้มข้นของก๊าซวัดในหน่วย Dobson units (DU) แบบเดียวกับที่ใช้วัดปริมาณโอโซนในบรรยากาศ ข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถนำมาเทียบได้โดยตรงกับการวัดในระดับพื้นผิว

อย่างไรก็ตาม ภาพถ่ายดาวเทียมที่มีรายละเอียดอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนนี้ ทำให้เรามี “ดวงตาบนท้องฟ้า” และผู้ก่อมลพิษไม่อาจซ่อนเร้นได้

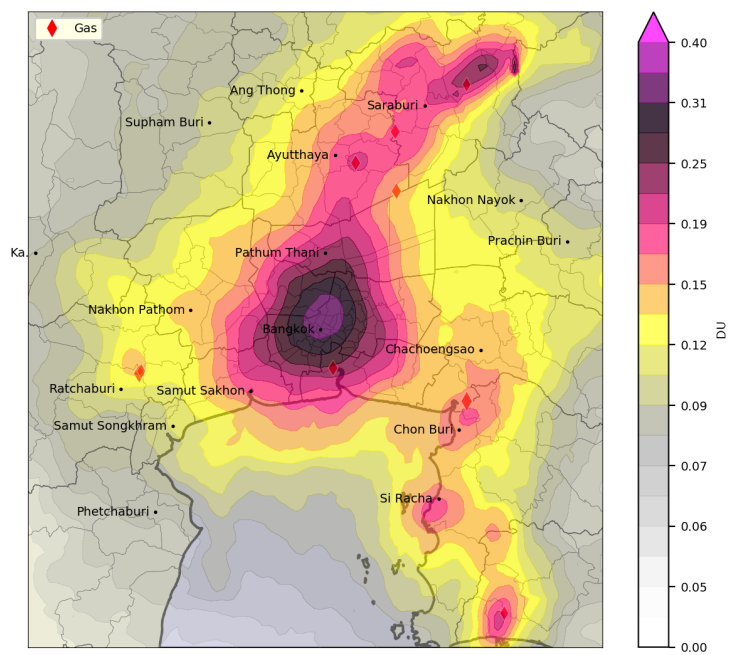
⁹ http://edgar.jrc.ec.europa.eu/overview.php?v=432_AP

¹⁰ <https://www.earth-syst-sci-data-discuss.net/essd-2018-31/>

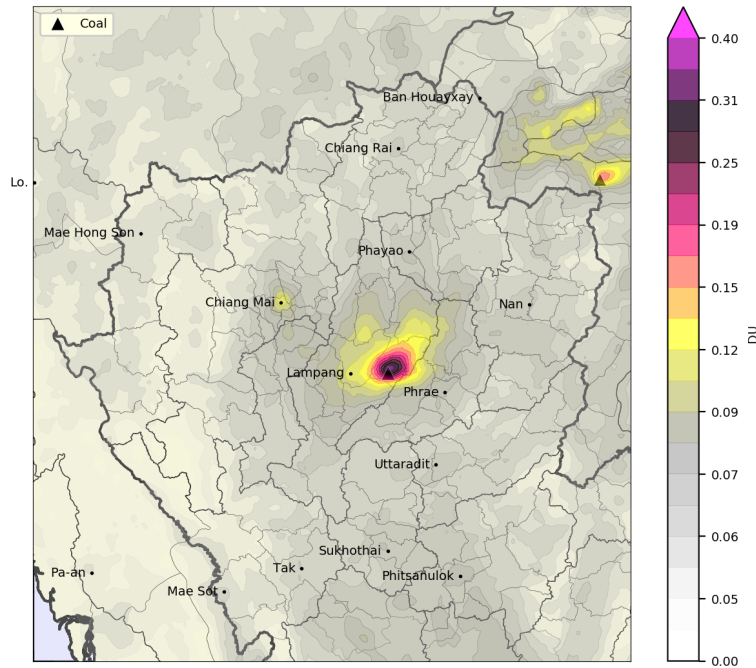
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงแหล่งกำเนิดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในประเทศไทย (ค่าเฉลี่ยระหว่างเดือนกรกฎาคม 2561-2562)

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงแหล่งกำเนิดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมถึงบางส่วนของภาคกลางและภาคตะวันออก (ค่าเฉลี่ยระหว่างเดือนกรกฎาคม 2561-2562)

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงแหล่งกำเนิดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในภาคเหนือของประเทศไทย
(ค่าเฉลี่ยระหว่างเดือนกรกฎาคม 2561-2562)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียม เราสามารถจัดลำดับแหล่งกำเนิดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในประเทศไทยจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ

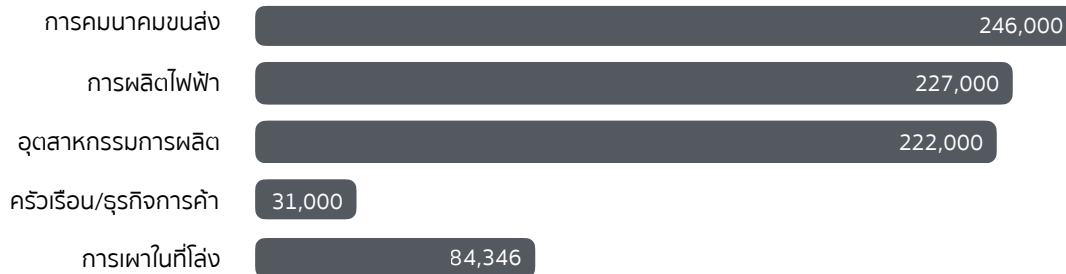
1. กรุงเทพฯ และปริมณฑล(การคมนาคม)
2. อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง(การผลิตไฟฟ้าจากถ่านหิน)
3. อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุพรรณบุรี(การผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติ)
4. นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและบริเวณโดยรอบ(การผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินและก๊าซธรรมชาติ)
5. นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง อ.ศรีราชา จ. ชลบุรี(อุตสาหกรรมการผลิต/โรงกลั่นน้ำมัน/การคมนาคม)
6. อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา (การผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติ)
7. อำเภอลำสนธิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา(การผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติ)
8. จังหวัดราชบุรี(การผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติ)
9. นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้/อีสเทิร์นซีบอร์ด/โรจนะ(อุตสาหกรรมการผลิต/การคมนาคม)
10. อำเภอมะเมาะ จังหวัดขอนแก่น(การคมนาคม)
11. อำเภอมะเมาะ จังหวัดเชียงใหม่(การคมนาคม)
12. อำเภอมะเมาะ จังหวัดสงขลา(การผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติ)

แม้ว่าการกระจายตัวของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ที่ตรวจพบโดยดาวเทียม Sentinel 5P จะไม่สามารถนำมาระบุความเชื่อมโยงกับผลกระทบสุขภาพได้โดยตรงเพราะเป็นการวัดในหน่วย Dobson units (DU) แต่การที่เราสามารถระบุถึงแหล่งกำเนิดทั้งจากยานยนต์(เครื่องยนต์สันดาปภายใน) การเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิลเพื่อผลิตไฟฟ้าและอุตสาหกรรมการผลิต ทำให้การติดตามตรวจสอบที่นำไปสู่การลดการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ซึ่งเป็นหนึ่งในสารตั้งต้น ในการก่อตัว PM2.5 จากปฏิกิริยาเคมี ในบรรยากาศจะส่งผลต่อความเข้มข้นของ PM2.5 อย่างมีประสิทธิภาพในท้ายที่สุด

นอกเหนือจากการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์โดยตรงจากแหล่งกำเนิดต่างๆ การเผาในที่โล่งยังเป็นแหล่งที่มาของการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ซึ่งมักจะเกิดขึ้น ในช่วงฤดูกาลเผาระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน (ดูจากแบบแผนการกระจายตัวของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์จากแผนที่ในภาคผนวก)

ภาพที่ 4 กราฟแสดงการประมาณการปริมาณการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์จากแหล่งกำเนิดต่างๆ ในประเทศไทย (หน่วย : ตันต่อปี)

(ที่มา : รายงานพลังงานของประเทศไทย 2549-กระทรวงพลังงาน, รายงานโครงการติดตามและประเมินสถานการณ์การเผาในที่โล่งในพื้นที่การเกษตรของประเทศไทย 2548-กรมควบคุมมลพิษ, ระบบฐานข้อมูลแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศและเสียงในประเทศไทย 2537-กรมควบคุมมลพิษ)

ทางออก

จุดที่เป็นแหล่งกำเนิดก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ซึ่งส่งผลให้คุณภาพอากาศเลวร้ายลงและส่งผลกระทบต่อสุขภาพนั้นเกี่ยวข้องกับกรเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิล - โรงไฟฟ้าถ่านหิน โรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติและโรงงานอุตสาหกรรมและระบบการคมนาคมที่ยังยืน แหล่งกำเนิด(ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์)อื่นๆ ยังรวมถึงระบบเกษตรกรรมและการจัดการป่าไม้ที่ยังยืน ผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการปล่อยมลพิษทางอากาศออกมาจากแหล่งกำเนิดดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นต้องมี “การปฏิวัติพลังงาน” เพื่อลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลนั่นคือ การผลิตไฟฟ้าจากระบบพลังงานหมุนเวียน ประสิทธิภาพพลังงาน ระบบการเดินทางและการคมนาคมที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดการพึ่งพายานยนต์ส่วนตัวและสนับสนุนยานยนต์ไฟฟ้าที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานหมุนเวียน

กฎเกณฑ์ที่อ่อนแอในการควบคุมและลดการปล่อยมลพิษที่แหล่งกำเนิดสำหรับโรงไฟฟ้านั้นเป็นเหตุผลหลักประการสำคัญของการปล่อยมลพิษทางอากาศในจุดต่างๆ ที่เป็นแหล่งกำเนิด นอกเหนือจากการที่สาธารณะชนต้องเข้าถึงรายงานการวัดการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ที่ปลายปล่องแล้ว มีความจำเป็นเร่งด่วนในการทำให้มาตรฐานการปล่อยมลพิษเข้มงวดมากขึ้น

ยานยนต์ที่ใช้เครื่องยนต์ดีเซล(Diesel Engines) จะปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์มากกว่ายานยนต์ที่ใช้ น้ำมันเบนซิน(Gasoline vehicles) อย่างไรก็ตาม เครื่องยนต์ดีเซลเป็นส่วนหนึ่งของประเด็นที่ใหญ่กว่านั้นคือ เครื่องยนต์สันดาปภายใน(the internal combustion engine) ยานยนต์ส่วนตัวที่ใช้ น้ำมันเป็นปัจจัยหลักของสาเหตุมลพิษทางอากาศ ดังนั้น เราจำเป็นต้องมีแผนการจัดการลดการพึ่งพายานยนต์แบบสันดาปภายใน ลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวลง เน้นระบบขนส่งมวลชนหรือระบบร่วมเดินทางที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานหมุนเวียนที่ยั่งยืน

ระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูลพื้นฐานที่มาจากเครื่องมือวัดบนดาวเทียมจะถูกนำมาประมวลผลรายวันโดยใช้ R statistical computing software และฐานข้อมูลเชิงพื้นที่(sp and raster spatial libraries) ข้อมูลที่ประมวลผลจาก TEMIS¹¹ และข้อมูล ใกล้เคียงเวลาจริงจาก ESA Copernicus¹² ก็ถูกนำมาใช้ด้วย

หน่วยที่นำมาใช้ในการวัดการกระจายตัวของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์คือ หน่วย Dobson unit (DU) ซึ่งเป็นหน่วยวัดก๊าซปริมาณน้อยในชั้นบรรยากาศตามแนวตั้งจากพื้นผิวโลกขึ้นไป หน่วย Dobson จะระบุถึงความหนา(thickness) ในหน่วย 10 ไมครอน(μm) ของชั้นก๊าซ (เช่น NO₂) ในบรรยากาศ (ที่อุณหภูมิและความกดอากาศที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน)

เราสามารถที่จะระบุตำแหน่งแห่งที่ของแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศได้เมื่อพบว่ามีความเข้มข้นของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์มากขึ้น ณ จุดต่างๆ ในแผนที่ที่ประมวลผลจากข้อมูลดาวเทียม จะมีการคำนวณค่าเฉลี่ยของระดับก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ ณ จุดข้อมูลทุกจุดที่อยู่ภายในของเส้นกริด (satellite grid cell) แต่ละจุดจะมีวงรอบรัศมี 25 กิโลเมตร โดยส่วนที่อยู่ตรงกลางเป็นจุดที่มีความเข้มข้นของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์สูงสุด การเลือกวงรัศมีขึ้นอยู่กับการสังเกตขนาดของจุดที่มีการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์โดยที่เป็นแหล่งกำเนิดเดี่ยวๆ โดยไม่มีแหล่งกำเนิดอื่นๆ ปะปน เมื่อมีจุดที่เป็นแหล่งกำเนิดหลายจุดอยู่ในวงรัศมีที่น้อยกว่า 100 กิโลเมตร จะนำเอาจุดที่มีความเข้มข้นสูงสุดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์มาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงพื้นที่หลายจุดที่ซ้อนกัน ในจุดพื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดการปล่อย การระบุกิจกรรมที่เป็นแหล่งกำเนิดของการปล่อยก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์จะใช้ข้อมูลจากทำเนียบการปล่อยมลพิษทางอากาศ(The global EDGAR gridded emission inventory)¹³

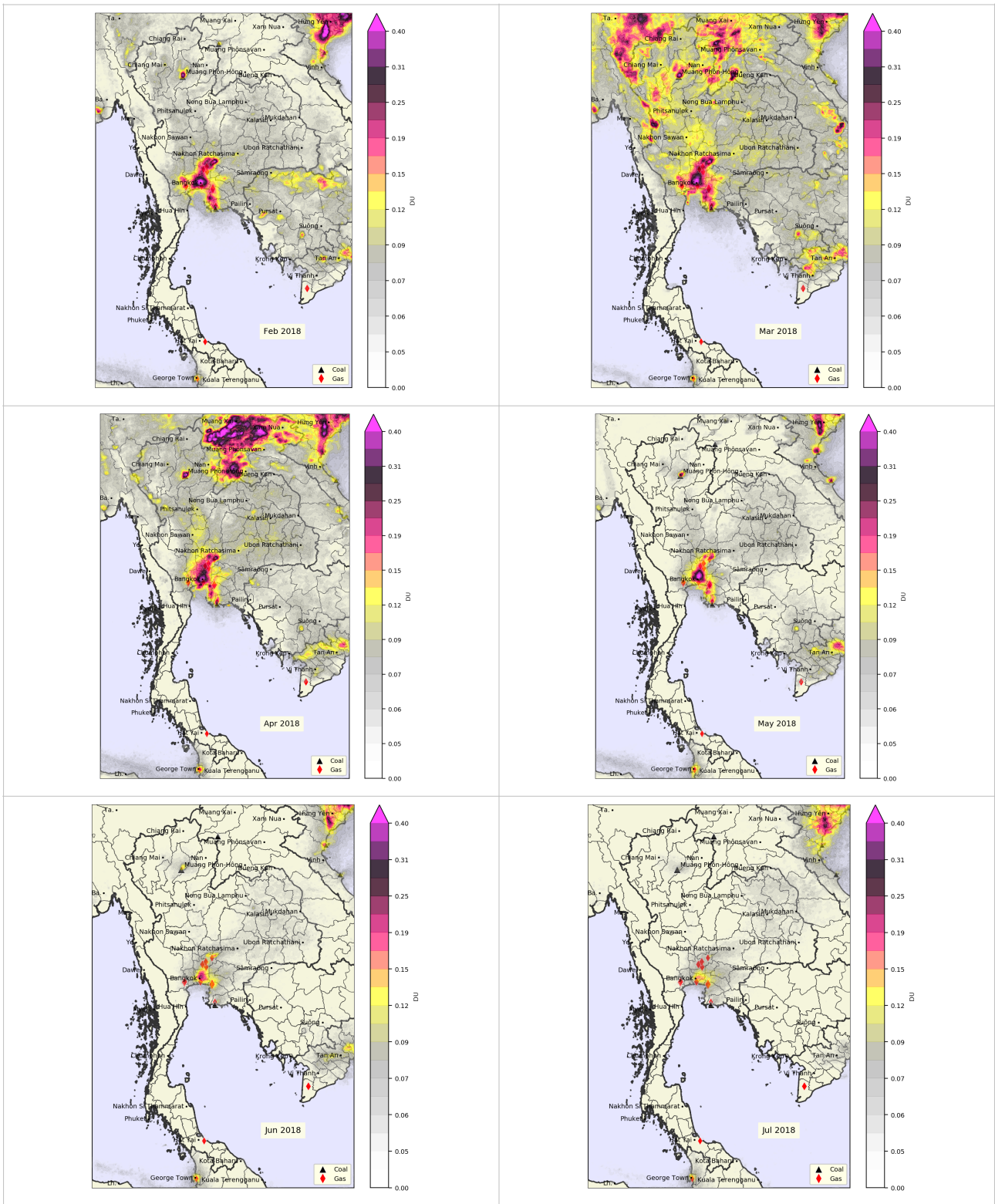
11 http://www.temis.nl/airpollution/no2col/no2regio_tropomi.php

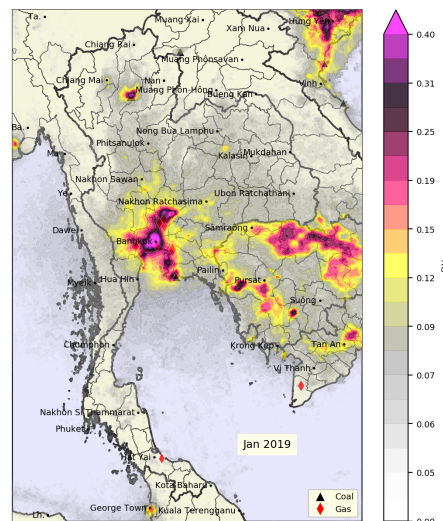
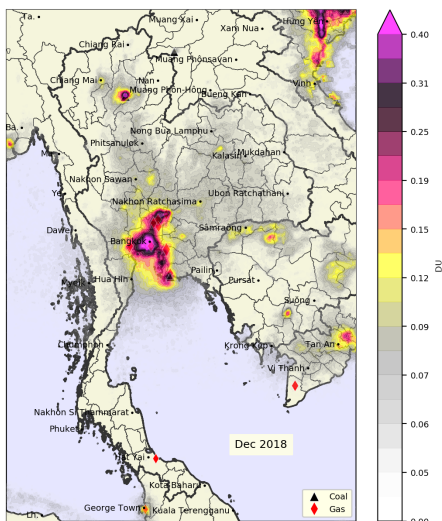
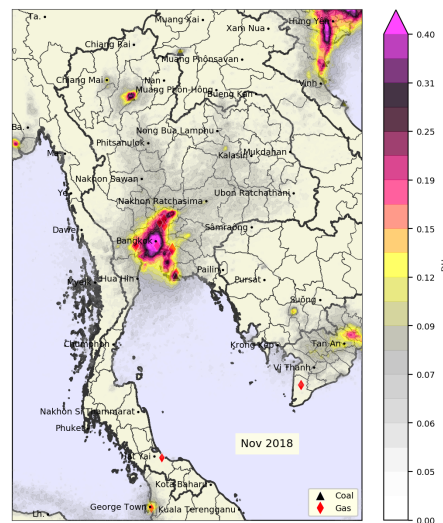
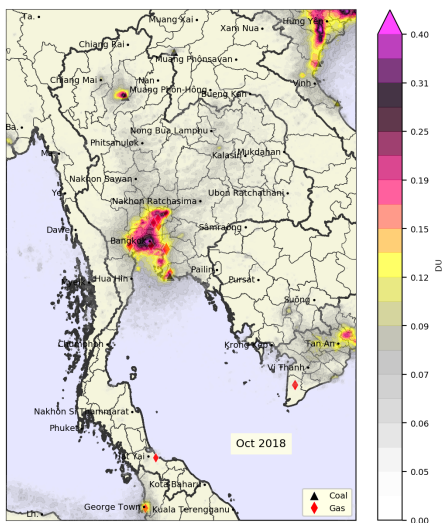
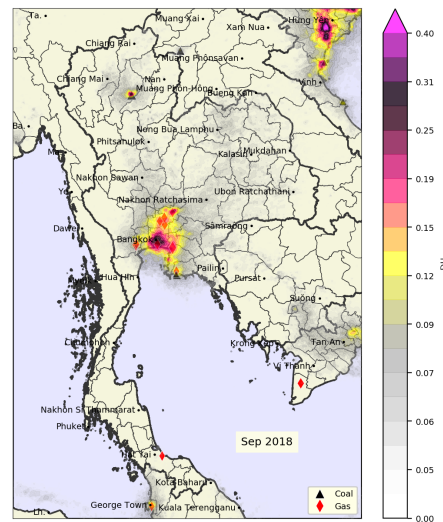
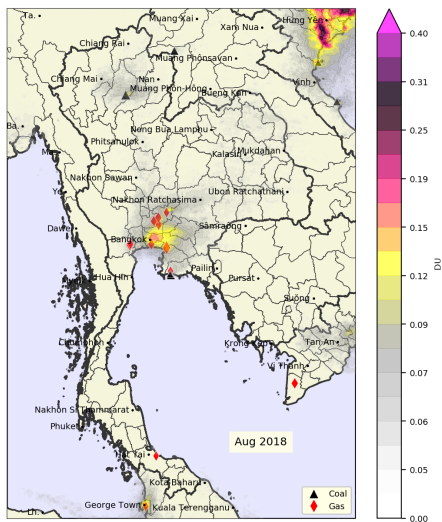
12 <https://s5phub.copernicus.eu/>

13 http://edgar.jrc.ec.europa.eu/overview.php?v=432_AP

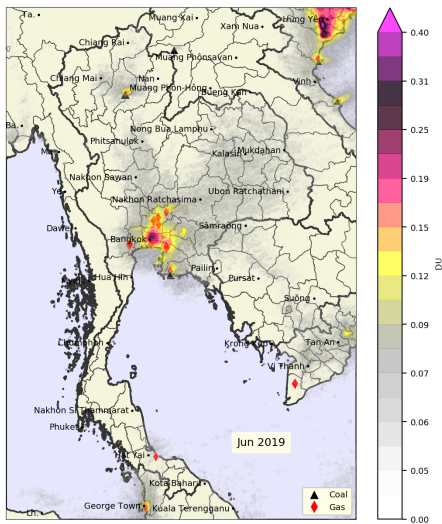
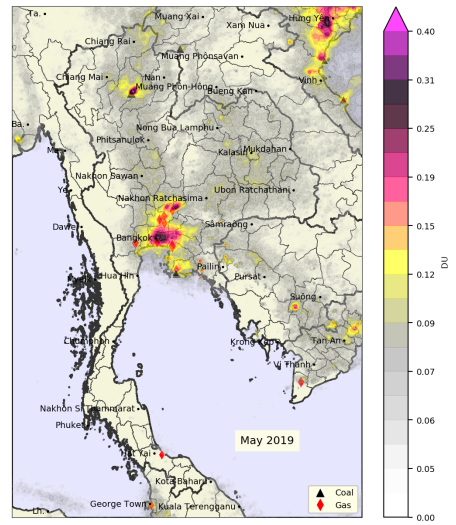
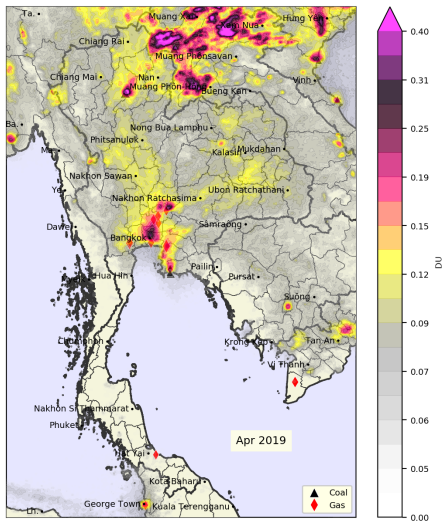
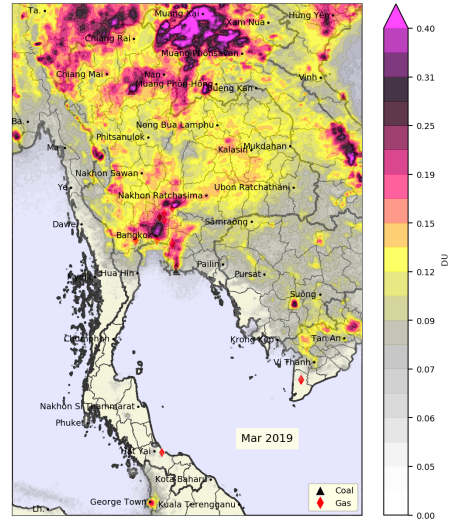
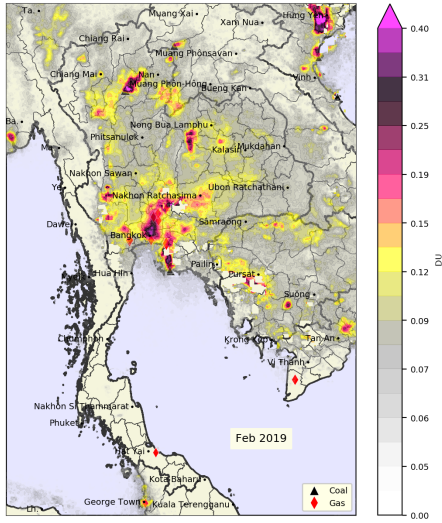
ภาคผนวก

แผนที่แสดงแหล่งกำเนิดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในประเทศไทย
(ค่าเฉลี่ยรายเดือนระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2561-มิถุนายน 2562)

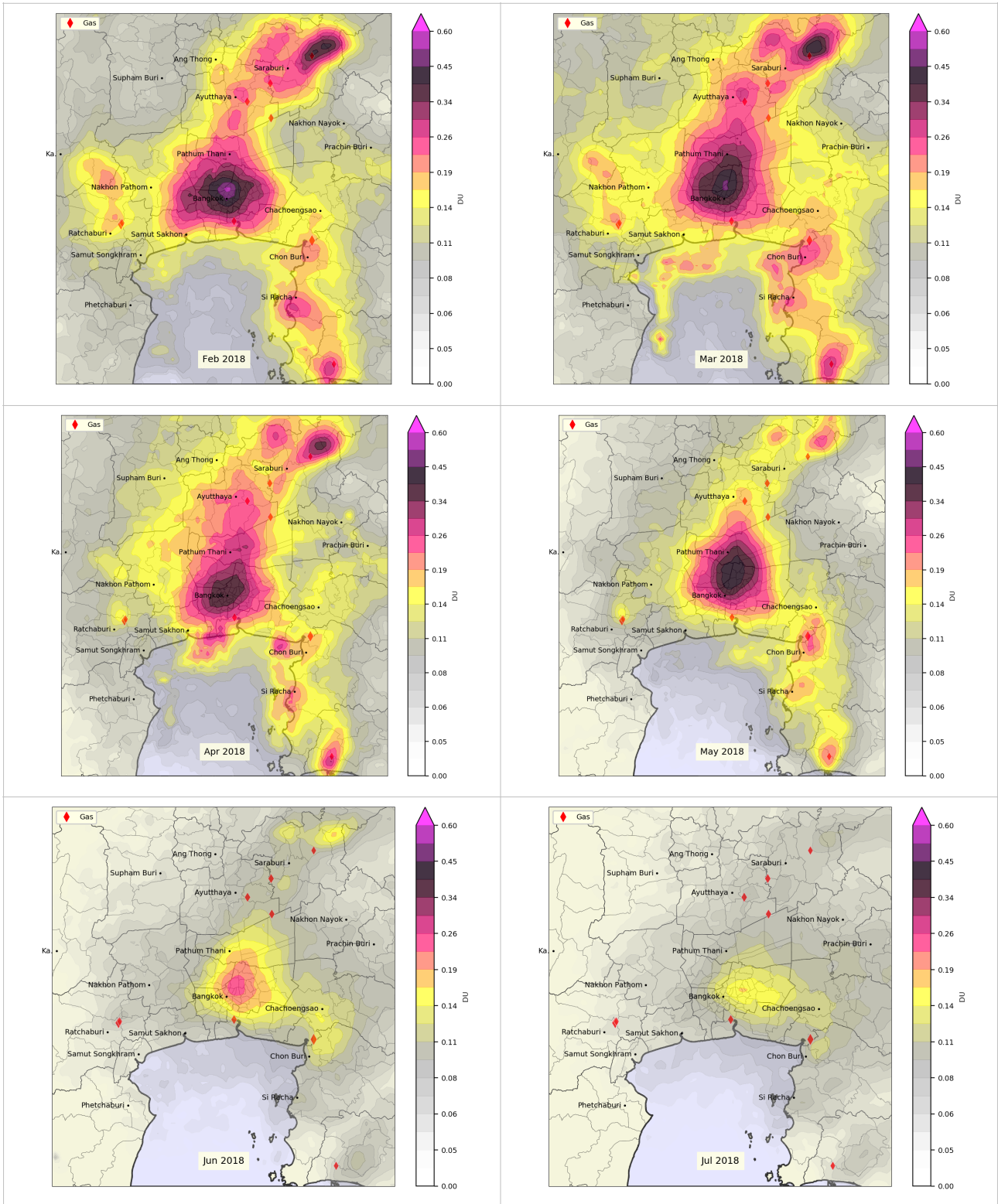

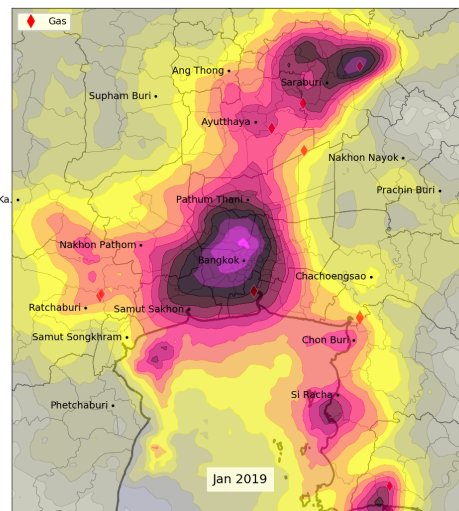
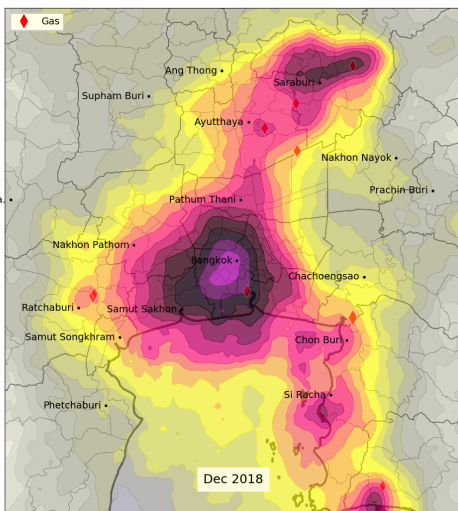
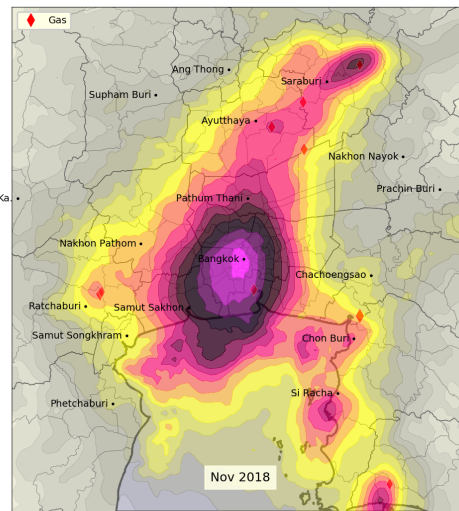
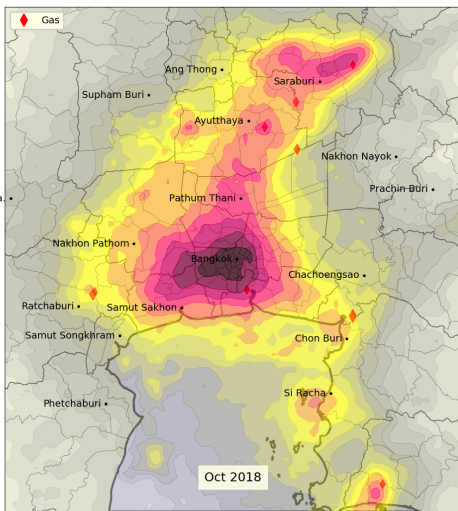
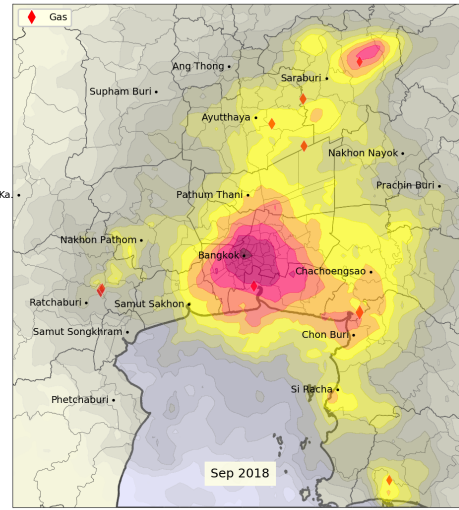
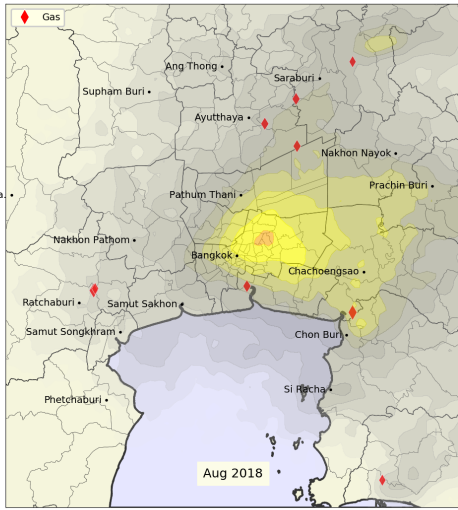

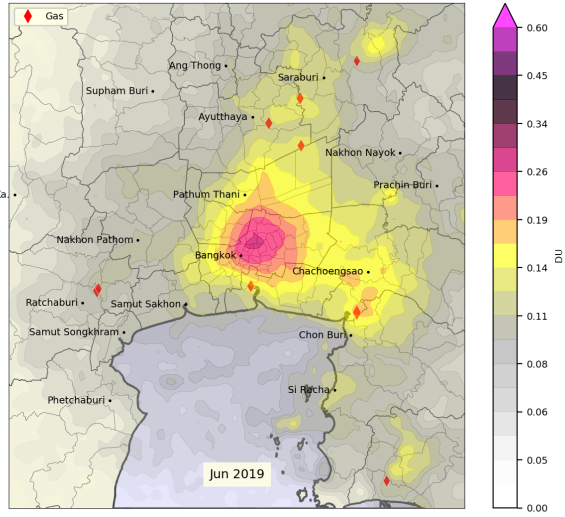
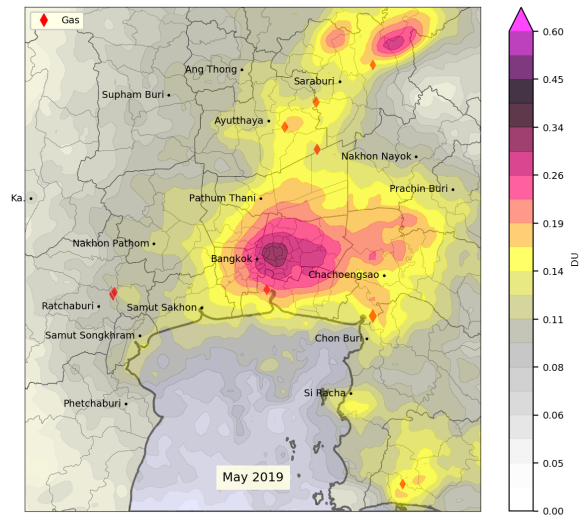
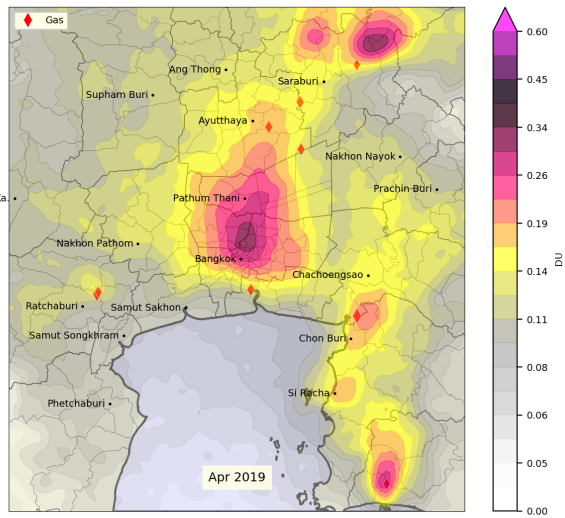
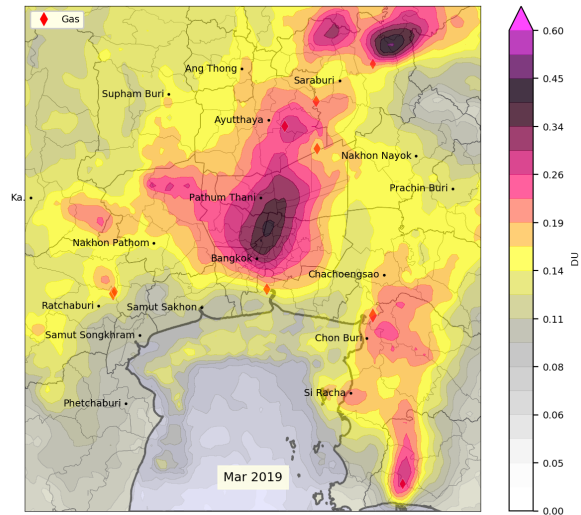
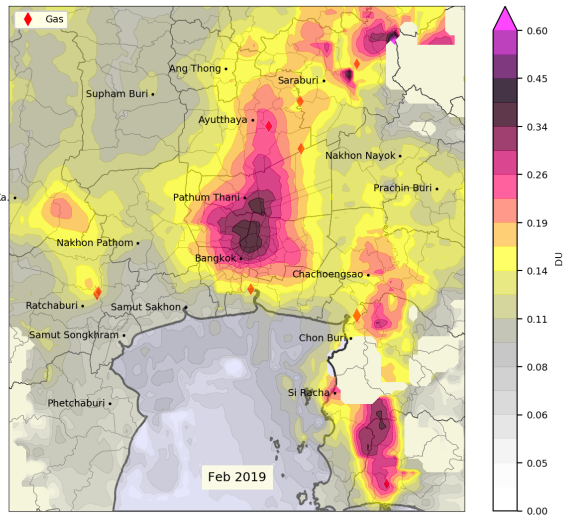

แผนที่แสดงแหล่งกำเนิดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลรวมถึงบางส่วนของภาคกลางและตะวันออก
(ค่าเฉลี่ยรายเดือนระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2561-มิถุนายน 2562)

แผนที่แสดงแหล่งกำเนิดของก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในภาคเหนือของประเทศไทย
(ค่าเฉลี่ยรายเดือนระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2561-มิถุนายน 2562)

